

Tekst Achilles Cools
Beeld Wikimedia

Op Maatheide in Lommel voert in 1997 een thesis-studente meetwerken uit naar de vervuilinggraad van de bodem. Haar vader helpt haar hierbij en merkt tientallen opvallende rode spinnen met zwarte stippen op. Tussen het rode beekmos en de rode heidelucifers kruipen ze voor zijn voeten. Het fascineert hem: al die rode juweeltjes op het schrale zand. Ook zijn dochter is vol verwondering.

Lentevuurspin

Jaren blijft het indrukwekkende schouwspel hem helder voor de ogen. Hij krijgt het vermoeden dat hij bijzondere spinnen heeft gezien, toch meldt hij het pas jaren later aan de Belgische Arachnologische Vereniging. Dadelijk zetten enkele leden een reeks zoektochten op in de streek. Op 20 mei 2009 ontdekken ze een rode spin, een mannetje van de langgezochte lentevuurspin.

Dan gaat het snel. Projectgroep 'Levend Zand' wordt ingelicht. Lex Peeters en Toon Janssen vinden na intensief zoeken verschillende kolonies van de spin in de streek, met als belangrijkste populatie die op de Balim Gronden. Daar vindt men een megakolonisatie.

De mooie rode spin bestaat! Lang heeft men vermoedens gehad dat ze nog ergens voorkwam in de Kempen. 116 jaar was het geleden dat iemand er nog een had gezien. De rode lijst luidde: uitgestorven in Vlaanderen. Maar uitsterven is niet altijd echt doodgaan.

De bijna mythisch geworden lentevuurspin is uit het verdomhoekje gekropen. Haar ondergrondse levenswijze maakte ze onvindbaar. Hoewel de mannetjes heel opvallend zijn. Volwassen mannetjes spreken tot de verbeelding. Ze hebben een felrode beharing op de rug met zwarte stipjes als een lieveheersbeestje, en acht poten met voetbalkousen. De vrouwen met hun egaal zwart fluwelen vacht zitten heel hun leven in een verticale schacht, een ondergrondse woonbuis als een nylon kousje, met een geweven dak: een klein wollig webje. Insecten die over haar heen lopen zijn gezien. Ze blijven kleven en worden als prooi naar binnen getrokken. Dat kunnen grote exemplaren zijn zoals sprinkhanen, zandloopkevers, rozenkevers of mestkevers. De fluwelen spin zuigt haar prooien

uit en laat het lege karkas wegwaaien. Haar zittende ondergrondse leven stelt haar in staat om lang te leven, tot wel vijf jaar oud. Zij is een bijzonder toegewijde moeder met een ultieme zorgzaamheid die haar jongen voorverteerde prooien voedt, haar woning volledig afsluit tegen gevaar van buitenaf, en zich aan het eind van haar leven door haar kroost als offer laat opeten. Ze schenkt haar lichaam als prooi zodat haar nakomelingen goed doorvoed de buitenwereld in kunnen trekken. Ver zwerven die jongen niet uit. Vrouwtjes slechts een paar meter. Mannetjes lopen in de paartijd onrustig rond, ook bij daglicht, open en bloot, op zoek naar een fluwelen bruid. Hun rood valt op en trekt de aandacht van vogels. Maar de vogels lusten geen gevaarkleuren. De rode spinnen maken de vogels wijs dat ze vies smaken naar lieveheersbeestjes. Pure mannelijke bluf is het, maar het werkt.

Er is ook een speciale wesp gespecialiseerd in de nesten: de vuurspinnendoder. Deze wesp met zwarte vleugels heeft ook een rood-witte tekening. In de zomermaanden gaat deze op zoek naar de verborgen woonbuizen, verlamt de spin met een steek en legt er zijn ei op. In enige dagen vreet de larve de spin met kroost en al leeg en rust dan uit in een stevig zelfgemaakt cocon, alvorens te verschijnen als wesp. De vondst van deze vuurspinnendoder is al even opzienbarend. Men veronderstelde dat ook deze uitgestorven was.

Het werd hot news. Journalisten plaatsten de ontdekking van de lentevuurspin als spindoctors in het lentezonnetje. Een rode spin is niet alledaags. Tijdschriften, kranten en televisie gaven deze zeldzaamheid vermaardheid. Lommel werd met veel ruchtbaarheid

op de spinnenkaart gezet. Op de Balim Gronden van de Lommelse heide wordt de populatie tussen de 5.000 en 10.000 nesten geschat. Daarmee kent deze eeuwenoude heide vermoedelijk de hoogste dichtheid ter wereld.

Op het goede nieuws volgt meteen de ontuchtering. De grote populatie leeft in een monument van levend zand, maar is ingekleurd als industrie.

Lommel vocht decennia tegen het zand. Er is getracht om het zand te temmen. De schrale grond bood weinig perspectieven op welvaart en het stuwende zand rukte op. Stuifzand is schraal en onvruchtbaar. Dan leek er weinig op tegen om de stadsgrenzen te verleggen, wegen te trekken, industrie aan te leggen.

Er is door natuurbeschermers zwaar ingezet op het redden van de lentevuurspinnen via translocaties naar beschermde gebieden, maar de soort is zeer kieskeurig wat haar biotoop betreft en het lijkt er op dat het verhoopte succes uitblijft. Natuur is niet altijd maakbaar. Natuur is door de eeuwen heen gevormd en in balans gebracht.

Het heeft niet veel gescheeld of de soort was alweer uitgestorven zonder ooit ontdekt te zijn geweest. Vlaanderen is een van de meest versnipperde gebieden ter wereld wat landschapselementen betreft. Af en toe geeft de Kempen zijn geheimen toch prijs. In Lommel heeft de lentevuurspin een megapopulatie, de grootste ter wereld? België heeft nu zijn fluwelen kroonjuweel: een bedreigde spin met een hoge aaibaarheidsfactor.

Achilles Cools is kunstenaar. In zijn kunst staat de natuur centraal in al zijn aspecten.